

צרכנות הכרוכה בחילול שבת

ראשי פרקים

- א. הנאה מחילול שבת של יהודי
 - ב. הבחנה בין סוגי עסקים שונים
 - ג. חילול ה' והמאבק על שמירת השבת
- סיכום

שומר מצוות נתקל פעמים רבות בשאלה האם לקנות במקום המחלל שבת, והאם לצרוך מוצרים של חברה המחללת שבת. האם בצרכנות כזו יש משום סיוע לחילול שבת או משום חילול ה', או שמא לא ניתן לקשר את הקנייה התמימה שבוצעה ביום חול אל חילול השבת של היצרן או המשווק? בעיה חמורה יותר היא, האם ניתן להשתמש במוצר שנעשה בשבת? בפרק זה יובאו כמה מקרים שהפוסקים עוסקים בהם, וישמשו דוגמה למקרים דומים אחרים.

א. הנאה מחילול שבת של יהודי

הכתב סופר (או"ח סי' נ) נשאל האם מותר לקנות אוכל מפונדק של יהודי המבשל עבור לקוחותיו בשבת, ונותר חלק ממנו ליום ראשון. תשובתו הייתה לאסור מחמת שתי סיבות:

א. כשם שהקונה בשבת עובר משום "לפני-עיוור לא תתן מכשול", שהרי נעשה בידיעתו וברצונו, כך גם הקונים ביום ראשון – שלא נעשה בידיעתם וברצונם – עוברים משום לפני עיוור או משום מסייע לדבר עבירה, שהרי בגללם בישל יותר.

ב. איסור הנאה ממעשה שבת של יהודי. אמנם המג"א (שיח, סק"ב) סובר שאם ישראל בישל עבור חברו אינו כמבשל לעצמו ומותר במוצ"ש, כיוון שאין לחשוש שישראל יאמר לחברו לעשות עבורו מלאכה, וגם אם יאמר – הלא "אין אדם חוטא ולא לו". אבל כבר כתב הפמ"ג (א"א סי' שכה, סק"ב) שאם העושה היה מומר יש לחשוש שיאמר לו גם בשבת אחרת לעשות מלאכה עבורו, וגם שהמומר יחטא עבור המצווה אותו. לכן פסק הכת"ס שהיות ובעל הפונדק הוא מומר לחילול שבת ומבשל בקביעות עבור יהודים, ודאי שאסור לאכול מבישולי שבת שלו.

הרב קנייבסקי (קהילות-יעקב, ליקוטים ח"ב סי' ז) החמיר עוד יותר. הוא נשאל אם מותר לקנות שק מלט שיוצר ביום חול, מבית חרושת ישראלי המחלל שבת. תשובתו הייתה

שהקונה עובר על לפני עיוור, שכן אם היו כל היראים נמנעים מלקנות אצלו היה היקף הפעילות פוחת ולא היה מפעיל את בית החרושת בשבת, או לפחות היה ממעט בחילול שבת. נמצא לדבריו שכל הקונה מוצר מגביר בכך את דרישת הייצור, ולפיכך גורם לתוספת חילול שבת.⁸

כראיה לדבריו הביא את האיסור להכות את בנו הגדול, שעובר בזה על לפני עיוור כיוון שעל ידי הכאתו גורם לו שירצה לעבור על כיבוד אב ואם ולהכות את אביו בחזרה (מועד-קטן יז,א). נמצא שיצירת הרצון אצל חברו לעבור עבירה נכללת בדין לפני עיוור. אף על פי שמכל מקום יתכן שיהיו יהודים אחרים שיקנו את התוצרת, הקונה עובר לכל הפחות על איסור סיוע לדבר-עבירה מדרבנן (זהו תורף דבריו, והוסיף שכן סובר גם גיסו החזון איש⁹).

מקרה זה חמור יותר מן הפונדק הנידון לעיל, כיוון שכאן גם קניית התוצרת של ימי החול מסייעת לחילול שבת. לעומת זאת, אם יקנה מה שנתבשל בפונדק ביום ראשון – לא יגרום כל מכשול בשבת.

הרב וייס (מנחת-יצחק ח"ג סי' עט) נשאל אם מותר לקנות עיתון יהודי הנדפס ביו"ט. השואל אמנם לא היה מנוי על העיתון, אך בדרך קבע הודפסו גליונות בכמות העולה על מספר המנויים. מקרה זה דומה לשאלת הפונדק, כיוון שגם כאן המדפיס מסתמך על נכונות הקונים הנתונה מראש. בתוך דבריו הביא הרב וייס את דברי הקהילות-יעקב הנ"ל, אבל השיג עליו כמה השגות:

א. בספק אם יעבור איסור נחלקו הפוסקים אם יש לפני עיוור, ולדעת חלק מהאחרונים גם אם רוב הסיכויים שייכשל – אינו עובר (ראה 'עקרונות לפני' אות ד). לפי זה, המכה את בנו הגדול אינו עובר אלא משום לפני עיוור מדרבנן.

א. בדקתי את אופן הפעלת המערכת בביח"ר נשר, ומצאתי שאין שום השפעה של הצרכנים הבודדים הקונים שק מלט על פעילות השבת של המפעל. ככלל, אין הבדל בין היקף הייצור בחול ובשבת. המפעל מייצר מלט לפי דרישת השוק הכללית. הוא אינו מכבה את התנורים וממשיך להפעילם כל העת, כיוון שכיבוי והדלקה מחדש דורשים ימים רבים ועלויות גבוהות מאוד. רק כשמצטברת כמות גדולה במיוחד במחסני המפעל, מכבים את התנורים לתקופה של חודשים ארוכים. ממילא, השפעת הצריכה של הציבור אינה על שבת בלבד אלא על כל פעילות בית-החרושת. ניתן לכאורה לומר שאם כל שומרי המצוות היו נמנעים מלקנות היה המפעל מאריך את זמן ההשבתה שלו, אך זוהי השפעה עקיפה מאוד ומצומצמת מאוד. אמנם העיקרון עליו מדבר הרב קנייבסקי ניתן ליישום במקרים אחרים.

ב. החידוש בדבריו גדול במיוחד (וכבר קדמו בכך הכת"ס המובא לעיל, וראה לקמן הערה ח), כיוון שהמקרה של מכה בנו גדול הוא כשהמכה יוזם ובכך יוצר את הרצון לעבור עבירה. משאי"כ כאן שבעל המפעל מייצר ואח"כ קונים ממנו, ומה שקדם אינו מעשה, אלא רצון ונכונות של הקונים. במקרה כזה אי אפשר לומר שהיה מעשה עבירה של לפני"ע, שהרי אפילו אמירה לא הייתה כאן. אמנם אמרו חכמים "לאו עכברא גנב אלא חורא גנב" (גיטין מה,א) אבל שם מדובר בשני אנשים שהיו שותפים לעבירה בפועל, משא"כ במפעל המייצר מלט, שאת מעשה העבירה עושה רק המפעל ולא הקונה!

ב. כיוון שיש אפשרות שיהודי אחר יקנה את המוצר, למרות שנחלקו בדבר המשנה-למלך והפני-משה (ראה 'עקרונות מסייע לדב"ע' אות י), אפשר לסמוך על הפני-משה שהתיר. יתכן שגם המשל"מ יתיר בזה כיוון שהאחרים אינם יודעים מהאיסור, וכדברי הבית-יצחק המובאים שם (אמנם בהמשך דבריו הסתייג מלהחליט הלכה פסוקה רק על פי דברי הבית-יצחק¹).

ג. יש לסמוך על דברי הפוסקים המחלקים בין סיוע בשעת העבירה לסיוע שלא בשעת העבירה (שם אות ו).

אמנם למעשה אסר לקנות עיתון במקרה כזה מחמת האיסור ליהנות ממעשה שבת למי שנעשה עבורו, וכדברי הפמ"ג. לדעתו, במקרה שהמדפיס מגדיל את מספר העיתונים – כיוון שסומך על כך שיהיו אנשים שיקנו – הרי זה כאילו עושה בשבילם, ואסור להם עולמית². אמנם, מדבריו עולה שבנידון המלט יחלוק על הרב קנייבסקי ויתיר לקנות שק מלט שיוצר ביום חול, כיוון שאין כאן הנאה ממלאכת שבת.

בתוך דבריו הביא הרב וייס תשובת מחזה-אברהם (סי' מח) שהשיג על הכת"ס הנ"ל, ולדעתו גם הפמ"ג לא אסר מעשה שבת אלא כשמצווים למומר לעשות ולא כשקונים ממנו אחר כך. באשר לבעיית הסיוע לדבר עבירה, כתב גם הוא שיש לתלות שאם לא יקנה הוא יקנו אחרים, ולסמוך על דעת הפני-משה שבאופן זה אין איסור. עוד הוסיף שיש לסמוך על הרמ"א (יו"ד קנא, א) שפסק להקל בדין מסייע, ועל הש"ך שפסק להקל במומר (ראה 'עקרונות מסייע לדב"ע' אותיות ג, ד, י). סברה נוספת להקל במקרה זה היא שאינו נותן לו ממש את דבר האיסור, והסיוע הוא עקיף בלבד (ראה 'עקרונות לפנ"ע' אות ד).

גם מדברי הרב פרנק (הרצבי או"ח ח"א סי' קפ) נראה שלא כדברי הקהילות-יעקב. הוא נשאל אם מותר להשתמש במוצאי שבת באור החשמל שהופק בשבת, שהרי בחברת

ג. אבל יש להעיר שבכל מקרה הרי זה דין דרבנן, ובמחלוקת בדרבנן יש ללכת אחר המקל, וגם אם הרבה פוסקים נקטו כמשל"מ – סברת הבי"צ בנידון זה חזי לאיצטרופי לעצם המחלוקת, ולנטות להיתרא.
 ד. יש להעיר שבטכנולוגיית הדפוס הקיימת אין משמעות לתוספת גליונות לעניין חילול שבת, שהרי הכל נעשה אוטומטית ותלוי רק בהגדרת המספר שיזינו בו את המחשב. ובהרצבי או"ח סי' קפ הסתפק בדבר והביא סברה שאין לפנ"ע בריבוי בשיעורין, ובייחוד לדעת הראשונים שריבוי בשיעורין מדרבנן בלבד יש מחלוקת אם שייך לפנ"ע בדרבנן (עיין שד"ח מערכת ו כלל כו אות כא, שלרוב הפוסקים יש לפנ"ע בדרבנן, וקצת פוסקים סוברים שהוא מדאורייתא וקצת סוברים שאין בכלל לפנ"ע בדרבנן).
 בשו"ת עטרת-פז (להרב פנחס זביחי) ח"א או"ח סי' יג העיר שלדעת הריטב"א (ב"מ ה, א; ע"ז ו, ב) אם אין מעשה איסור נוסף אלא רק תוספת בשיעורים אין כאן לפנ"ע (ראה 'עקרונות לפנ"ע' אות ג). לכן בנידון בית חרושת למלט, אם אין משמרת חדשה שבאה עקב הצריכה הנוספת – אין כאן לפנ"ע. לפי דברי הקה"י קשה, איך קונים מוצרי חלב מתנובה כשיש מחלבות העובדות בשבת? ואע"פ שקונים מאלה שלא עובדים בשבת – סוף סוף אם היו נמנעים מקנייה לא היה כדאי להם להפעיל כ"כ הרבה מחלבות וכו', וכמו במלט! וראה דברי שו"ת אז-נדברו המובאים בסוף הפרק.

החשמל עובדים יהודים. בדברי תשובתו נקט כדברי המחזה-אברהם הנ"ל⁷. עוד העיר, שכיוון שחז"ל לא גזרו בישראל מחלל שבת – שלא היה מצוי בימיהם – אין לנו לגזור מדעתנו, למרות שמצד הסברה יש לזה מקום.

סברות נוספות הובאו בדברי הפוסקים להתיר שימוש בחשמל בשבת, והעיקרית שבהן: שהוא מיוצר עבור בתי חולים וכן עבור חולים מסוכנים הנמצאים בבתיים ומחבורים למכשור חשמלי, כמו גם לצרכים בטחוניים⁸ (עייני סיוע הדעות באנציקלופדיה תלמודית כרך יח, נספח לערך חשמל עמ' תשלט-תשמט).

בהקשר זה יש להעיר שעיקר טעמו של החזון-איש (או"ח סי' לה סוף סק"ד), האוסר שימוש בחשמל בשבת, אינה משום שגורם להכשלת העובדים בחילול שבת אלא משום חילול ה' שבדבר. לדעתו, כיוון שרשת החשמל היא שרות ציבורי, והעובדים בתחנת הכוח עושים כן מתוך מרד בה' ובתורתו, הנהנה ממעשיהם מעיד שאין ליבו כואב על חילול השבת⁹.

פוסקי זמננו נדרשו, לשאלה האם מותר לנסוע באוטובוס שיצא מתחנתו הראשונה בשבת, אם מצטרפים לנסיעה לאחר צאת השבת?

הרב וייס (מנחת-יצחק ח"ט סי' לט) נוטה להחמיר בזה, אבל מסיים שבשעת הדחק יש להתיר כיוון שלא נעשה מעשה בגוף האוטובוס, ובאופן זה כתבו רבים שאף במזיד מותר במוצאי שבת מיד (עייני ביה"ל שיח,א). עוד כתב שגם אם נצריך לחכות בכדי שיעשה, יש לסמוך על דעת המהרש"ם שבחשמל שיעור כדי שיעשה הוא רגע אחד – כמשך ההדלקה, כיוון שההדלקה שנעשתה מקודם כבר חלפה לה, וזו הדלקה חדשה. כך גם בנסיעה באוטובוס, מה שנסעו בו בשבת כבר חלף והלך, ואינו נהנה אלא מהנסיעה של מוצאי שבת (יש להעיר שנידון האוטובוס דומה יותר לפירות שהובאו מחוץ לתחום, שאנו רואים את קירובם לכאן כדבר שאסור ליהנות ממנו, ולכן צריך לחכות בכדי שביאם.

ה. במנחת-יצחק (בתשובה הנ"ל) העיר שיש שני הסברים בדברי הפמ"ג: בספר מחזה-אברהם פירש שאוסר רק אם ציווה היהודי על חברו לעשות עבורו המלאכה, אבל קהילות-יעקב (הנ"ל) אוסר גם אם לא ציווה. בשו"ת עטרת-פז (הנ"ל) כתב שכנראה גם הרב פרנק סובר כמחזה-אברהם.

ו. אמנם עייני אגרות-משה או"ח ח"ד סי' קכז שהעיר על סברא זו, שאפשר לייצר חשמל רק עבור בתי-החולים, או להשיג גויים שיעשו את המלאכות הנדרשות בפיקוח יהודים שישמרו כדי שלא יקלקלו. באמת חברת החשמל עושה כיום מאמץ בדרך זו של שימוש בגויים, וכפי שהזכרתי בגוף הפרק.

ז. בשו"ת ציץ-אליעזר (ח"ט סי' לג) כתב סברה להתיר שימוש בחשמל למרות שמיוצר ע"י יהודים, ומעשה-רב בצדה: "ראיתי בשו"ת מחנה-חיים ח"א סי' מה שכותב לומר בדעת הש"ך דאם אין אנו יכולים למחות בידי עושה רעה ובכל אופן יהיה עובר העבירה, רק ישראל מקרב לו הנאתו, אז בודאי אין על זה ערבות ואין כאן איסור מסייע ידי עוברי עבירה עיי"ש. וזכרני שבאחד השיחים שהיה לי פעם עם גאון וצדיק מפורסם, ולשאלתי על שמשתמש בבית מדרשו וכו' בחשמל בשבת כאן בארץ שמסופק ע"י יהודים, ענה לי שיש להסתמך בזה על הש"ך והנ"ב. ונשאתי ונתתי עימו בזה, ועפ"י המחנה-חיים הנזכר דעתו מתקרבת יותר, הגם שיש לחלק בין הנידונים". אמנם לא השיב בזה על טענת החזו"א, וראה לקמן בדברי שו"ת אז נדברו.

ואף כאן לכאורה כך הוא, לולא הטעמים האחרים להיתר). יש לציין שכדרכו בתשובתו שהובאה לעיל, גם במקרה זה אינו דן לאסור מצד לפני עיוור או מסייע לדבר עבירה, אלא רק מצד מעשה שבת.

הציץ-אליעזר (ה"ג סי' מה) התיר לנסוע באוטובוס כזה, כיוון שאינו נהנה מחילול השבת שנעשה עבור אחרים שעלו בתחנות שקדמו לו. אדרבא, הוא עצמו היה מעדיף שהאוטובוס יתחיל את דרכו מהתחנה שלו.

בשו"ת עטרת-פז (ח"א או"ח סי' יג) האריך לבסס את ההיתר בכמה נימוקים:

א. יש ראייה לדעת המחזה-אברהם – המתיר ליהנות ממעשה שבת של מומר כשאינן היהודי מצווהו – מדברי הפמ"ג עצמו (משב"ז סי' רעו סק"ד, וכפי שדייק הרב פונק בתשובה המובאת לעיל).

ב. המשנה-למלך, שאסר להסתמך על כך שיהודי אחר יעזור לעבריין בין כה וכה, כתב בטעמו השני שגם אם יכול לעבור ע"י סיוע של יהודי אחר – מי יאמר שאותו יהודי לא יחזור בו? ואילו במקרים כאלה של בישול או הדפסת עיתון וכן יציאת אוטובוס בשבת סברה זו אינה שייכת, שהרי בין כה וכה יוצא עבור החילוניים המחכים לו. אמנם לפי טעמו הראשון של המשל"מ יש להחמיר, שכתב שהעובדה שיכול להשיג סיוע לעבירה ע"י ישראל אינה מתירה לישראל אחר לסייע לו, אך הבית-יצחק (הובא לעיל) סבור שאם הישראל האחר אינו יודע איסור ההכשלה – גם המשל"מ מודה.

ג. גם לדעת הכת"ס, אם הסיוע אינו בשעת העבירה – אין איסור (ראה 'עקרונות מסייע לדבר עבירה' אות ו').⁷

ב. הבחנה בין סוגי עסקים שונים

יש להבחין בין סוגי עסקים שונים (וכבר הזכיר זאת הרב וייס בתשובתו בנידון קניית העתון, שהובאה לעיל). עסק שבו העבודה בימות השבוע אינה תלויה בשבת, שונה מעסק בו הכל קשור זה בזה. כשיהודי קונה בחנות הפתוחה גם בשבת, הרי שקנייתו באמצע השבוע אינה משפיעה על פתיחת החנות בשבת. בעל החנות יכול היה לסגור חנותו בשבת או להשאירה פתוחה, ללא כל קשר לימות החול. גם מאפייני העובדת בשבת מעמדה דומה, שהרי מה שאופים בשבת אי-אפשר למכור לאחר יום או יומיים, כך שהקונה מה שנאפה ביום ראשון אינו מסייע לעבירה שנעשתה בשבת.

מנגד, עסק שהשבת היא חלק מהותי בהפעלתו, והמוצר שנעשה בשבת יכול להימכר בכל עת, הרי הגברת הצריכה באמת עשויה להגדיל את היקף העבודה בשבת. באופן כזה, נמצא הקונה בכל אחד מימות השבוע מחזק ידי עוברי עבירה. גם בנסיעה באוטובוס, אם ריבוי הנוסעים יגרום לחברה להוציא אוטובוס נוסף בשבת מפאת הדרישה הגוברת – יש

ח. אמנם הכת"ס אסר לקנות מפונדק המבשל בשבת כנ"ל בתחילת הפרק, וא"כ סותר דברי עצמו! וצריך לומר שלדעתו הידיעה שיקנו ממנו היא הסיוע לעבירה, והרי היא קיימת בזמן העבירה עצמה.

כאן סיוע וגרימה לחילול שבת. אמנם לפי סברות המחזה-אברהם והציץ-אליעזר הנ"ל יש להתיר גם באופן זה, ונראה שלדעתם גם קנייה של מלט לא תאסר.

מקרה נוסף שבו יש לדון בהגדרת סוג חילול-השבת והתוצאה להלכה, הוא השאלה אם מותר להקליט בשבת תכנית המשודרת בטלוויזיה כדי לראותה במוצאי-שבת^ט. לכאורה, כיוון שהתכנית עשויה עבור כל הצופים בה – יהיו מי שיהיו – חל עליה דינו של הכת"ס האוסר את הנעשה בשבת ע"י יהודי, כיוון שבמקרה זה ישמע לדברינו להמשיך לחלל שבת. אמנם מאידך גיסא, לכאורה אין נדוננו דומה למקרה עליו דיבר המנחת-יצחק שבו הוסיפו להדפיס עוד עיתונים עבור הקונים ביום ראשון. התכנית משודרת בין כה וכה עבור הצרכנים שאינם שומרי שבת ואין תוספת חילול שבת בצפייתו של האדם דתי, כפי שאין גם בהימנעותו מצפיה כדי למנוע את השידור או למעט בחילול שבת. אלא שזו טענה שאינה מדויקת, שהרי עיקר העניין הוא שיהיו מי שיצרכו את התכנית, וגם אלה שיראו אותה ביום חול מצטרפים לשיקולי הכדאיות של השידור, המתבסס הרבה על כמות הצופים בו. בנוסף, יש בדבר משום חיזוק של חילול השבת בעצמו, כשהעוסקים בשידור יודעים שגם ציבור דתי צופה בהם, וכביכול אומר שהשידור תקין אלא שהוא עצמו יהנה ממנו קצת יותר מאוחר. מקרה זה שונה גם מדין האוטובוס הנזכר לעיל, כיוון שהצופה לא יכול לומר שאין לו הנאה ממה שעשו בשבת, שכן פעמים רבות המשחק או המופע היו בשבת ולא הייתה אפשרות לצלם ולשדר אלא אז. מסיבה זו, גם שאר טעמי ההיתר שהוזכרו שם אינם קיימים בנידון זה.

ג. חילול ה' והמאבק על שמירת השבת

בשו"ת אז-נדברו (הרב בנימין זילבר, ח"ב סי' לו) כתב שאין לנו כוח לאסור להשתמש במוצרים המיוצרים בבתי חרושת העובדים בשבת. לדבריו, אם לא נסמוך על הגר"א ועל פוסקים נוספים שפסקו כדעת רבי מאיר, המתיר הנאה ממלאכת שבת גם במזיד מיד במוצאי-שבת, נצטרך לאסור גם תוצרת חו"ל – שהרי נמלי הים והאוויר שדרכם היא מיובאת מחללים שבת, ואם כן אין לדבר סוף. די לנו במה שאסר לנו החזו"א (המובא לעיל בדיון חברת חשמל) שהיה כחו גדול, וכל המוסיף על דבריו אינו אלא גורע. אם נחמיר, הרי שלא ניסע במכוניות של מחללי שבת (מוניות), וגם לא נשתמש בחשמל בימות החול כיוון שהחברה עובדת בשבת. עד כאן עיקר דבריו.

אך יש לדון, שמא עלינו להתאמץ ולגדור גדר דווקא בזמן בו חומת השבת נפרצת והולכת. יש בזה גם צד של חילול ה' כשרואים שהדתיים נהנים מחילולי שבת בעקיפין, ומי שאינו מצוי בהלכה סבור שבאמת לא אכפת לנו, וכל מה שאנו מוחים אינו אלא מס שפתיים. במקרה של שידורי-טלוויזיה שהובא לעיל, חילול-ה' בולט עוד יותר שהרי כאן

ט. לעצם השימוש בטלוויזיה קיימת התנגדות חריפה מצד פוסקים רבים, עיין למשל יביע-אומר ח"ו סי' י"ב.

הצרכן הדתי משתמש ישירות ובמכוון במוצר שנעשה תוך חילול-שבת (ולעתים אי אפשר היה בלא חילול שבת, כגון משחק או מופע הנעשים בשבת ואם לא יצלמו אז - אי אפשר יהיה להשלימם). ברור לכל שאילו היו הצרכנים הדתיים מתאגדים וקונים רק במקום שומר שבת, ונמנעים מליהנות מכל מה שכרוך בחילול שבת גם כשיש היתר לדבר – הייתה חומת השבת נבנית על תילה. דוגמה בולטת למאמץ שהחל להצליח היא הימנעות ציבור גדול מצריכת חשמל בשבת בעקבות הוראת החז"א הנ"ל. ריבוי הנמנעים גרם לחברת החשמל לחפש כעת פתרונות המקובלים על הפוסקים בדרך הפעלת התחנות בשבת. אמנם זהו תפקידם של פרנסי הציבור, אלא שגם היחידים יכולים וצריכים להתאמץ למצוא חלופה במקום השומר שבת, כגון: שימוש במונית שבעליה שומר שבת, קנייה בתחנות דלק הסגורות בשבת, ועוד. בכך נמצא גם שכרנו בציידנו, שאנו מרחיבים את האפשרות של שומרי מצוות להשתלב בעבודה, כשהיו עוד ועוד מקומות שלא ידרשו מהעובד לחלל שבת.¹

סיכום

- א. עסק הפועל בשבת, אך אין לקנייה ממנו ביום חול השפעה כלשהי על פעילותו בשבת, אין איסור לקנות בו ביום חול. דוגמה: קניית משקה בקיוסק. עם זאת, ראוי להשתדל לקנות במקום הסגור בשבת, על מנת לעודד את שמירתה.
- ב. כשיש קשר והשפעה על פעילות השבת, והצרכן הקונה בימות החול הוא מטרחה של העבודה שנעשתה בשבת, יש אוסרים ויש מתירים. הבעיות בהן יש להתחשב: סיוע לדבר עבירה והנאה ממעשה שבת.
- ג. יש מקרים בהם משפיע הצרכן של ימות החול על פעילות השבת, ובכל זאת הקנייה מותרת לדעת פוסקים רבים. דוגמה לכך היא נסיעה באוטובוס היוצא בשבת, והנוסע מבקש לעלות עליו רק בתחנה אליה הגיע לאחר השבת. במקרה כזה אין הנוסע נהנה מחילול השבת, ואף אינו נחשב כמסייע לדבר עבירה – שהרי האוטובוס יוצא עבור נוסעים רבים אחרים. ויש שלא התירו זאת אלא בשעת הדחק. לעומת זאת יש מקרים בהם הצרכן משפיע על פעילות השבת ויהיה אסור לו ליהנות ממנו כגון שידורי טלוויזיה המוקלטים בשבת.
- ד. ראוי מאוד להימנע מלצרוך מוצרים שיש להם קשר לחילול שבת, גם אם יש היתר לדבר, ולהגן בכך על קדושת השבת בחיינו הציבוריים.

¹. ראה עוד בנושא זה בסוף פרק 'חקיקה דתית'. ובדברי ילקוט-יוסף סימן שיח הערה פ"ט.